

Spolek pro obnovu venkova v ČR

"Netvoří-li občané pospolitost, totiž nejsou-li spolu navzájem svázáni tímž pocitem soudržnosti, pak neexistuje technický trik, který by zajistil, že bude dobře fungovat i jejich stát."

Václav Havel

Mám-li hledat zdroj, odkud k nám přišly ideje obnovy venkova, pak jej snadno nalézám – bylo to sousední Rakousko. Myšlenky obnovy zapůsobily na nás jako pramen živé vody, jako závan ducha ze země svobody a demokracie. Od počátku naší "cesty do Evropy" jsme chtěli navázat na tradice naší demokracie z meziválečného období, na kterou jsme právem hrdi. Naši předkové si vážili venkova a záleželo jim na dobrých podmínkách života jeho obyvatel. V nejtemnějším období Protektorátu Böhmen und Mähren, kdy hrozila postupná likvidace národa, se obrátily zraky k našemu venkovu, jako k záchraci jazyka a kultury. Hned r. 1939 byla vypsána literární soutěž o posílení role venkova, jejímž výsledkem byla publikace "Úprava vesnic", vydaná r. 1941. Poskytovala hospodářskou, architektonickou a kulturní osvětu, podněcovala venkovany k aktivní společné činnosti a vybízela všechny občany k zájmu o problémy venkova: *"...Rovněž v celém národě je třeba zvyšovati úctu k zemědělskému stavu, zdůrazňovati neustále jeho důležitost pro města i národní pospolitosti!..."*

Tato publikace je myšlenkovým předchůdcem Programu obnovy, jen s tím rozdílem, že tehdy nebylo nutno nic obnovovat (jak musíme my dnes), pouze upravovat, udržovat a zlepšovat. Zato její slova o významu venkova a potřebě mu pomáhat zní zcela aktuálně.

Již r. 1990 se nám podařilo vydat publikaci s překladem dolnorakouského a bavorského programu obnovy vesnice a v červnu vystavit naše práce na slavnosti Ortsbildmesse v Heinburgu. Styky byly navázány rovněž s bavorským ministrem zemědělství, jehož výsledkem bylo setkání v Srni na Šumavě. Velký zájem odborné veřejnosti vzbudily v tomtéž roce dva semináře: "Obnova vesnice v Dolním Rakousku" (v Brně) a mezinárodní seminář, který se konal v prosinci v Praze.

V létě 1990 byla zpracována první verze českého Programu obnovy vesnice. Vláda jej přijala 29. 5. 1991 slovy: *"Konečně je tady něco, co má dlouhodobý význam!"* V tomto ohodnocení se zobrazila důvěra, že venkovské obyvatelstvo má schopnost, vůli a sílu uskutečňovat obnovu svého domova a odpovídat za svůj zdravý vývoj. Tato vláda projevila ochotu aktivní vývoj venkova podporovat. Již r. 1991 se stala ČR členem Evropské pracovní společnosti pro rozvoj a obnovu vesnice (ARGE).

Dědictví po předchozím období zůstalo neradostné v mnoha směrech. Bohužel, také v myšlení obyvatel. Proto má u nás hnutí obnovy venkova závažný úkol: především změnit smýšlení obyvatel, odstranit jejich lhostenost, vybízet je k osobní angažovanosti a k podílení se na řešení věcí veřejných a společných. Rovněž jde o prosazení venkova ve státních strukturách a v me-

diích. Potěšující však je zdárný vývoj samosprávy obcí. Ty pochopily svůj úkol v obnovované demokracii i vyšší smysl Programu obnovy vesnice. Postupně se k němu přihlásilo již přes 3000 venkovských sídel.

Spolek pro obnovu venkova

Po volbách r. 1992 nová vláda pod vedením Václava Klause započala řešit jiné priority (rozdělení naší vlasti, rychlá privatizace státního majetku a ekonomická transformace) a protože hrozilo, že podpora Programu obnovy se rozplyne, založila 1. června 1993 skupinu nadšenců **Spolek pro obnovu venkova**. Jeho prvním předsedou se stal Ivan Dejmal (ministr životního prostředí ČR v Pithartově vládě). Spolek má tyto základní cíle:

- přispívat k vytváření podmínek obnovy venkova,
- napomáhat vzniku a činnosti místních a regionálních spolků,
- pečovat o prohloubení společenského a duchovního života na venkově,
- propagovat myšlenky obnovy venkova a získávat jim vážnost ve společnosti i u státních institucí,
- účastnit se evropské spolupráce při obnově venkova.

Na činnosti spolku se podílí přes 600 členů, a to jak jednotlivých osob, tak i obcí či institucí. Jeho činnost je poměrně rozsáhlá a každý rok získává na významu. Vydává svůj měsíčník, zorganizoval řadu celostátních i místních seminářů a školení, odborných exkursí po příkladných vesnicích v SRN a Rakousku, uspořádal instruktáže pro starosty, odbornou i laickou veřejnost. Účastnil se zasedání evropské ARGE a jejich čtyř kongresů.

Spolku se podařilo získat sympatie poslanců a politických osobností, což se projevilo v poskytnutí státních příspěvků na Program obno-

vy. Avšak výrazná změna nastala po volbách r. 1996. Technokratické Ministerstvo hospodářství ČR bylo nahrazeno Ministerstvem pro místní rozvoj ČR s novým zaměřením, v němž je zakotvena péče o rozvoj venkova a přímá spolupráce s občanskými aktivitami. Spolku se podařilo získat pro myšlenky obnovy venkova podporu u poslanců zemědělského a rozpočtového výboru Parlamentu. Ti se r. 1994 přičinili o poskytnutí příspěvku na Program obnovy ze státního rozpočtu ve výši 100 mil. Kč. Tento čin se ukázal jako stěžejní pro další vývoj, neboť položil základ pro obdobnou podporu každým rokem. V dalších letech byly poskytnuty příspěvky kolem 200 mil. Kč, pro r. 1998 bylo vyčleněno na přímou podporu 250 mil. Kč a dalších 250 mil. Kč na poskytnutí úhrady úroků z úvěrů pro dostavbu chybějících inženýrských sítí. Příspěvky jsou poskytovány obcím, které splňují jistá systémová opatření (podrobněji v článku prof. Kyselky).

Státní příspěvky nejsou velké, mají však motivační charakter. V r. 1997 bylo poprvé poskytnuto 5 mil. Kč na vzdělávání, osvětu a pečovatelské služby. Vznikla řada projektů, z nichž nejvýznamnější je "Škola obnovy vesnice" v Modré u Velehradu a Libčevsi v Čechách. Tyto školy mají být trvalým ohniskem znalostí, předávání zkušeností motivace. Příspěvky schvaluje komise, složená ze zástupců ministerstev, poslanců Parlamentu, Svazu měst a obcí a Spolku pro obnovu venkova.

Soutěž Vesnice roku v Programu obnovy venkova

Tuto soutěž jsme vypsalí poprvé r. 1995 a připojili se k ní i čtyři ministerstva ČR a Svaz měst a obcí. Chápeme ji jako prezentaci výsledků, jako přehledku našeho nového vývoje venkova. Byla vyhlášena

především proto, aby si venkovské obyvatelstvo uvědomilo, že jejich úsilí v obnově vlastní vesnice a krajiny nemá pouze lokální význam. Jejím cílem je také prokázat přínos Programu obnovy venkova veřejnosti. Velmi potěšující jsou doklady o tom, co všechno venkovští obyvatelé činí, jaké obtíže musí překonávat vlastními silami a jaké výsledky docílují při dosavadní skromné podpoře. Prvního ročníku soutěže se zúčastnilo 175 vesnic v devíti krajích. Zvítězila moravská obec **Telnice**. Byla oceněna především pro bohatou společenskou, kulturní a sportovní činnost a pro rozsáhlé místní hospodářské aktivity. Zároveň nás reprezentovala v evropské soutěži, v níž získala od evropské ARGE mimořádnou cenu. Zázitky občanů Telnice ze slavnosti v Mnichově lze shrnout do jediné věty: "Poprvé v životě jsme se cítili být plnohodnotnými Evropany a součástí jedné velké venkovské rodiny!".

Do druhého ročníku se přihlásilo již 231 vesnic. Vítězem byla obec **Vratětin**, ležící na hranicích s Rakouskem. Podala neobyčejný příklad aktivního života: Obec, která čtyřicet let ležela mezi drátěnými zátarasy a byla určena k postupnému zániku, dokázala se vymanit z deprese, překonat obtíže ekonomické transformace, vlastními silami obnovit "Vesnickou památkovou zónu" a docílit velikou družnost a pospolitost občanů.

Třetího ročníku se zúčastnilo 176 obcí a zvítězila obec **Svatý Jan nad Malší** v jižních Čechách. Vítězství získala za pestrou paletu svých výsledků – od péče o lidové stavby, přes ekologické opatření po košatý společenský život s udržováním místních zvyků, jihočeského folklóru a s mezinárodní spoluprací. Svátý Jan bude ČR opět reprezentovat v evropské soutěži.

Již v průběhu prvního ročníku se prokázalo, že je nutno rozšířit ocenění za mimořádné aktivity. Vznikla myšlenka udělit stuhu k praporu

obce. Proto se předává *Modrá stuha* za výrazné prohloubení kvality kulturního a společenského života. *Bílá stuha* se uděluje za práci s mládeží a její začlenění do života obce. *Zelenou stuhou* je poděkováno za péči o krajinu a zeleň. Soutěž je organizována v kolech okresních, regionálních a celostátních. Máme radost, že se slavnostní vyhlášení vítězů stává velkou slavností venkova. Zúčastňují se jí rovněž četní hosté.

Neobyčejné pozornosti se dostalo již prvému ročníku soutěže Vesnice roku. 6. června 1996 přijal starosta vítězných obcí a zástupce Spolku pro obnovu venkova prezident republiky Václav Havel. O dva roky později sdělil, že sleduje Program obnovy venkova i soutěž a váží si práci venkovských obyvatel. Jeho představa o tom, že každá vesnička má svůj význam a její krajina má být udržována, je přesně to, o co Program obnovy venkova usiluje. Pan prezident navštívil vítězné vesnice Novosedly a Vratětin, kde hovořil se starosty a občany.

Jedním z cílů soutěže Vesnice roku je popularizovat venkov. Proto také zabezpečujeme každým rokem její propagaci ve všech médiích a vydáváme souhrnné publikace o soutěži. Ti obsahují informace a fotodokumentaci z pěti vybraných vesnic každého regionu. O vesnicích roku – Telnici, Vratětině a Svatém Janu – jsou vydány samostatné knihy. Také televizní obrazovka má mimořádný dosah a účinek, proto se snažíme právě na ní prezentovat podnětné výsledky, a to se daří, i když ne v míře, jakou bychom chtěli. Pravidelně běží dva pořady: "Náš venkov" a Zemědělský magazín". V těch jsou příklady našich vesnic i našeho Spolku uváděny. Usilujeme také o výraznější publikační, osvětové a vzdělávací činnosti. "Školy obnovy venkova" mají přinášet rozšíření znalostí metod obnovy ve vesnicích. Z vítězných obcí soutěže "Vesnice roku" se snažíme vytvořit "modelové obce",

keré by ovlivňovaly svůj širší region. Do nich by měly směřovat autobusy venkovských občanů, k nim by si měly přijíždět pro inspiraci. Potřebujeme rozšířit odnože Spolku pro obnovu venkova ve vesnicích a krajích.

Nadále chceme úzce spolupracovat se Svazem měst a obcí a podílet se na "Dnech malých obcí", která jsou diskusními setkáními starostů s představiteli vlády a státních struktur. Měsíční veřejná zasedání Spolku se vážou vždy k určitému problému venkova, ke kterému vznášíme svá stanoviska – například k bytové otázce, snaze organi-

začně znovu slučovat obce, veřejné dopravy, decentralizaci státní správy a zavádění nových krajů. Chceme také pokračovat v mezinárodní spolupráci. Právě připravujeme setkání našich poslanců, senátorů a starostů s představiteli evropské ARGE, které má prokázat, jak si tyto země váží venkova a jakou venkovskou politiku provádí. Uvědomujeme si ale, že pravidelné styky mezi slovenským a českým venkovem jsme zanedbali. Přitom bychom se mohli vzájemně obohacovat o své zkušenosti a přispívat k udržování tradičního přátelství mezi lidmi našich náro-

dů. Měli bychom to napravit. Program obnovy venkova nikomu nic nenařizuje, nic neporoučí. Vybízí však každého, aby přispíval k obnově svého domova, aby se podílel na veřejném životě, aby spoluvytvářel to nejcennější na vesnici – pocit pospolitosti, vědomí svých kořenů, hrdost na dědictví svých otců a vesnické společenství. Vybízí obecní zastupitelstva aby odpovědně přemýšlela o budoucnosti své vesničky a připravovaly mladou generaci k převzetí "klíčů od domova".

Jan Kruml

Telnice byla v soutěži Vesnice roku oceněna především pro bohatou společenskou, kulturní a sportovní činnost

